

LEONARD GÓRKA SVD

DZIAŁALNOŚĆ MISYJNA CHRZEŚCIJAN W DIALOGACH EKUMENICZNYCH

W ramach wprowadzenia chcę przypomnieć, że dialog międzychrześcijański wpisujemy do katalogu znaków czasu drugiej połowy ubiegłego stulecia. Chrześcijaństwo stało się dość nieoczekiwanie religijną wspólnotą dialogu. Powiedziałem, że „dość nieoczekiwanie”, ponieważ jeszcze na krótko przed zwołaniem II Soboru Watykańskiego Kościół rzymskokatolicki nie odczuwał żadnej potrzeby prowadzenia dialogu z kimkolwiek.

Postawa taka wyrastała z przekonania o doskonałości własnej wspólnoty kościelnej, rozumianej jako „societas perfecta, hierarchica et inaequalis” (społeczność doskonała, hierarchiczna i nierówna)¹, w sensie zarówno społeczno-strukturalnym, jak i religijno-metafizycznym. A wspomagała ją inna zasada, mówiąca o tym, że „magisterium Ecclesiae est proxima et universalis veritatis norma” (por. encyklika Piusa XII *Humani Generis*, 1950). W konsekwencji możliwość pojednania chrześcijan dostrzegano wyłącznie na drodze powrotu do „ojcowskiego domu” czy też do „jednej owczarni”, co w rzeczywistości oznaczało zgodę na podporządkowanie się doktrynalne, hierarchiczne i liturgiczne.

Dr hab. LEONARD GÓRKA SVD, prof. KUL – dyrektor Instytutu Ekumenicznego KUL, kierownik Katedry Teologii Ekumenicznej KUL; adres do korespondencji: ul. Jagiellońska 45, 20-950 Lublin 11; e-mail: lgorka@kul.lublin.

¹ Przykładowo zob. L. B i l l o t. *Tractatus de Ecclesia Christi*. Roma 1927; Th. M. P a r k e r. *The Medieval Origins of the Idea of the Church as a „Societas Perfecta”* W: *Miscellanea Historiae Ecclesiasticae*. Louvain 1961 s. 23-31. A. A c e r b i. *Due ecclesiologie. Ecclesiologia giuridica ed ecclesiologia de comunione nella „Lumen Gentium”* Bologna 1975; K. W a l f. *Die katholische Kirche – eine „societas perfecta”?* „Theologische Quartalschrift” 157: 1977 s. 107-118; G. M u c c i. *La dimensione giuridica della Chiesa nella manualistica preconciliare*. W: *Il Concilio venti anni dopo. Le nuove categorie dell’autocomprensione della Chiesa*. Ed. M. Silone. Roma 1984 s. 15-40.

Trzeba było Soboru, aby dostrzec obok siebie innych chrześcijan i inne religie wraz z ich wartościami. Prawie wszystkie dialogi międzywyznaniowe rozpoczęły się po II Soborze Watykańskim. Tak więc pojawiła się w chrześcijaństwie nowa jakość, nowy typ międzywyznaniowej i międzyreligijnej egzystencji, nowa jakaś tkanka, która spaja w nowy sposób we wspólnotę rozsypane przez podziały chrześcijaństwo.

Warto też syntetycznie przyjrzeć się głębokiej teologii dialogu ekumenicznego, przedstawionej w encyklice Jana Pawła II *Ut unum sint*. Czytamy w niej, że dialog sprzyja temu, „by razem spojrzeć na siebie w świetle Tradycji apostolskiej” (nr 16). Oznacza to takżem by razem myśleć – nie przeciwko komuś innemu, ale wraz z nim. Dalej czytamy, że ekumeniczne otwarcie się Soboru jest owocem wysiłku, aby „przyjrzeć się samemu sobie w świetle Ewangelii i wielkiej Tradycji” (nr 17). Tego rodzaju dialog niesie z sobą zdolność do refleksji samokrytycznej. Następnie Jan Paweł II pisze, że każdy dialog powinien być „wymianą darów” (nr 28) i „wspólnym szukaniem prawdy” (nr 33), a to skłania do „zadawania sobie pytań, do wzajemnego rozumienia się”, a tym samym „otwiera możliwości nieoczekiwanych odkryć” (nr 38).

Słowa encykliki na temat natury dialogu przypominają, że dialog jest „rachunkiem sumienia”, „dialogiem sumień” (nr 34), a w konsekwencji „dialogiem nawrócenia” (por. nr 35, 82, 84). I wreszcie Papież w swojej parenetycznej formie zauważa, że dialog nie jest trudem beznadziejnym. Dialog zostaje „rozjaśniony blaskiem nadziei” (nr 84), ponieważ „Duch Święty uczestniczy w tym dziele” (nr 100). Dlatego właśnie „nadzieja jedności” jest „nadzieją w Duchu” (nr 102). W sformułowaniach tych można dostrzec zarys swoistej pneumatologii dialogu. Dzięki tym przekonaniom każdy krok na drodze dialogu ku jedności może stawać się „znakiem nadziei i pocieszenia” (nr 99).

Kościół chrześcijański, decydując się na dialog między sobą, od samych początków podjęły również problematykę działalności misyjnej, ewangelizacyjnej. Jest to okres, w którym przechodzimy mozolnie od polemiki i rozdziału do współpracy i wspólnoty, dając nowe nadzieje na przywrócenie pojednania chrześcijan.

Istnieje wiele możliwości realizacji dialogu ekumenicznego, ale najczęściej, zwłaszcza wśród młodych Kościołów, wyraża się bardziej w uczynkach miłosierdzia i we współpracy społeczno-humanitarnej niż w dialogu teologiczno-doktrynalnym. Dorobek egzegetyczny, teologiczny, duchowy i refleksja misjologiczna każdego z Kościołów może stanowić skuteczną formę

dialogu ekumenicznego, o ile pozwoli się ubogacić i uwzględni, uszanuje postawę innych chrześcijan, by w ten sposób przyczynić się do stopniowego powiększania się jednej wielkiej ekumenii chrześcijańskiej.

Dla dialogu ekumenicznego powołano komisje teologiczne, upoważnione do rozwiązywania problemów dzielących Kościoły i redagowania wspólnych dokumentów. Dialogi międzywyznaniowe, tak na poziomie lokalnym jak i powszechnym, mają różnorodny charakter: jedne z nich zmierzają do przywrócenia pełnej jedności kościelnej (np. między Kościołem katolickim a Kościołami prawosławnymi czy luterzańskim oraz Wspólnotą Anglikańską), inne natomiast mają na celu jedynie pogłębienie wzajemnego poznania, informację, przewyciężenie uprzedzeń, stereotypów i zaprzestanie prozelityzmu. Dzieje się tak wówczas, gdy strony dialogu wydają się zbyt odległe od myślenia na temat przywrócenia jedności kościelnej.

Dialogi ekumeniczne prowadzą komisje teologiczne, oficjalnie wyznaczone przez różne Kościoły, ale zdarza się, że z własnej inicjatywy czynią to również teologowie, chcący mieć swój udział we wzajemnym zbliżeniu. Ponieważ nie mają oni oficjalnego pełnomocnictwa Kościołów, opublikowane przez nich dokumenty są miarodajne jedynie przez wzgląd na ich istotną wewnętrzną wartość.

1. FUNDAMENT MISJI: APOSTOLSKOŚĆ KOŚCIOŁA

Dokumenty dialogu ekumenicznego u podstaw swoich działań ewangelizacyjnych odwołują się do misji powierzonej Kościołowi przez Chrystusa, misji rozumianej jako kontynuacja misji Trójcy Świętej (por. DM nr 2-5), która w języku teologii wyraża się w pojęciu „apostolstwa”, posłania. Kościół jest apostolski przez fakt bycia „posłanym” i zbudowanym na misji Ojca powierzonej Synowi, wypełnionej w Chrystusie i dopełnionej w czasie ostatecznym przez Ducha Świętego oraz na mocy uczestnictwa uczniów w misji Chrystusa, która dokonuje się dzięki Duchowi Świętemu, we wspólnocie posłanej jak Chrystus. On to zgromadził Kościół jako kontynuatora własnej misji, powierzając mu przez Ducha Świętego pełnomocnictwo (ἐξουσία) do wypełnienia tej misji, a niektórym powierzył sprawowanie tego pełnomocnictwa we wspólnocie²

² Por. Wspólna Grupa Robocza Watykan-Genewa. *Katolickość i apostolstwo. Dokument studyjny*, 1970. W: *Watykan-Genewa. Zbiór dokumentów. 20 lat oficjalnej współpracy Kościoła rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów*. Warszawa 1986 s. 143 n.

Apostolskość Kościoła, związana z posłaniem, misją, nie wyczerpuje w nim swojego bogactwa znaczeniowego. Oznacza bowiem także trwanie w przymiotach Kościoła apostołowskiego. Nie ogranicza się do historycznego episkopatu, lecz znajduje swój wyraz w nauczaniu, misji i urzędzie całego Kościoła. Misja apostołowska opiera się na posłaniu Chrystusa do świata oraz na rozesłaniu apostołów do świata mocą Ducha Świętego, a także na posłaniu wszystkich członków Ciała Chrystusowego, każdego na swój sposób, mocą tego samego Ducha Świętego³

Owa misja apostołowska przynagła, pod wpływem Ducha Świętego, osobę ochrzczonej, podobnie jak to miało miejsce u św. Pawła, aby odczuwać obowiązek głoszenia (1 Kor 9, 16) i zobowiązanie wobec Boga (Rz 1, 14) bycia świadkiem Ewangelii aż po krańce ziemi (por. Dz 1, 8). Wyznając, że Kościół jest „apostołowski”, uznajemy swą przynależność do tych, którzy są „posłani”, by dać świadectwo Dobrej Nowinie Jezusa Chrystusa⁴

Wierność Kościoła wobec przeszłości wydarzenia Chrystusa, który jest Źródłem i Kryterium życia chrześcijańskiego, oraz wierność własnym korzeniom historii i ich głębsze zrozumienie, co wyraża apostolskość, zakłada jednocześnie wierność Królestwu Bożemu, tj. wierność przyszłości dziejów, wobec której należy przyjąć postawę otwartości i czuć się powołanym do jej przygotowywania. Z drugiej strony doświadczenie uczy, że apostolskość, nie będąc zawsze realizowana w sposób doskonały w historii, ma jednak zawsze szansę udoskonalania się w tym sensie, że Kościół będzie pogłębiał zrozumienie depozytu wiary i szukał możliwości jego wyrażenia.

Wreszcie apostolskość ściśle i istotowo łączy się z eschatologią, czyli ostatecznym wypełnieniem się zbawczego planu Bożego. Poprzez apostołskie głoszenie Królestwa Bożego i nadejścia nowych czasów „każde kolejne pokolenie ma powiązanie ze zgromadzeniem narodów i ras w Mieście Świętym. Istnieje łączność dzisiejszego Kościoła z jego poprzednimi pokoleniami ludu Bożego. Pamięć Kościoła apostołowskiego aktualizuje się w Słowie Bożym i sakramentach, a jego nadzieja ogarnia już całą przyszłość, której skarby, nie ulegające zepsuciu, są przechowywane w naczyniach glinianych (por. 2 Kor 4, 7)⁵.

³ Zob. [Grupa ds. Dialogu luterancko-anglikańskiego w Kanadzie]. *Dichiarazione concordata sull'apostolicità*. W: *Enchiridion Œcumenicum. Documenti del dialogo teologico interconfessionale*. Vol. 4: *Dialoghi locali*. Ed. G. Cereti, J. F. Puglisi. Bologna Bologna 1996 nr 172 i 176.

⁴ Zob. [Dialog: Światowy Alians Baptystów – Światowa Federacja Luterancka]. *Rapporto di Ginevra 1990*. W: *Enchiridion Œcumenicum. Documenti del dialogo teologico interconfessionale*. Vol. 3: *Dialoghi internazionali 1985-1994*. Ed. G. Cereti, J. F. Puglisi. Bologna 1995 nr 673.

⁵ Zob. Wspólna Grupa Robocza Watykan-Genewa. *Katolickość i apostolskość* s. 144.

Apostolskość pozwala na wzrost wierności orędziu, dzięki Duchowi Świętemu, w dążeniu ku pełni Prawdy. To On jest Tym, który pozwala wierzącemu oczekiwać z ufnością na przyszłość, w której wszystko stanie się jasne i spełnione.

Kościół jest świadom swojej przejściowej natury względem Królestwa Bożego w dwóch wymiarach: Chrystus wezwał do niego część rodziny ludzkiej, a ci powołani jedynie po części są mu posłuszni⁶

Kościół ziemski ma swe eschatologiczne wypełnienie jedynie w spełnionym Królestwie Bożym, które z kolei zapoczątkowane w Kościele dąży do swego wypełnienia⁷

2. PODZIAŁ PRZESZKODĄ W MISJI I ZGORSZENIEM DLA NIECHRZEŚCIJAN

W przeszłości misję chrześcijańską prowadziły Kościoły podzielone, które nie tylko nie dialogowały, ale stały w opozycji do siebie i stanowiły przeszkodę w świadectwie miłości chrześcijańskiej. Trudności te pozwalają lepiej rozumieć ścisły związek między jednością a misją, właśnie w świetle apostolskości rozumianej jako wierność Kościoła wobec własnej przeszłości i przyszłości. Podzielone wspólnoty chrześcijan zmierzają w misyjnym pielgrzymowaniu ku nieosiągniętemu celowi. Kościół jest apostolski, gdy sięga do początków i gdy kontynuuje misję pierwszych Apostołów w czasie i przestrzeni i gdy sięga do czasów ostatecznych i aż po krańce ziemi⁸

Uświadomienie sobie zgorszenia niechrześcijan wywołanego podziałem chrześcijan i związane z tym trudności w prowadzeniu ewangelizacji doprowadziło zaangażowanych w misje chrześcijan do poszukiwania pojednania. Początki nowożytnego ruchu ekumenicznego sięgają Konferencji Edynburskiej (1910), która zgromadziła głównie misjonarzy protestanckich i anglikańskich. Motywację Światowej Rady Kościołów do pojednania w imię wiarygodnego głoszenia i świadczenia o Ewangelii, która sama jest Orę-

⁶ [Międzynarodowa Komisja Anglikańsko-Reformowana]. *Il regno di Dio e la nostra unità*. W: *Enchiridion Œcumenicum. Documenti del dialogo teologico interconfessionale*. Vol. 1: *Dialoghi internazionali 1931-1984*. Ed. G. Cereti, S. J. Voicu. Bologna 1986 nr 2706.

⁷ Zob. Międzynarodowa Komisja Katolicko-Luterańska. *Kościół i usprawiedliwienie* nr 307. W: *Bliżej Wspólnoty. Katolicy i luteranie w dialogu 1965-2000*. Red. K. Karski, S. C. Napiórkowski. Lublin 2003 s. 480.

⁸ Zob. Międzynarodowa Komisja Anglikańsko-Reformowana. *Królestwo Boże a nasza jedność* nr 2703.

dziem pojednania, Kościół katolicki potwierdził w DE nr 12 i DM nr 15. Wspólne świadectwo zakłada wspólnotę eklezjalną, która może urzeczywistnić się jedynie wtedy, gdy Kościoły osiągną wystarczającą zgodność doktryny i życia, by móc żyć w jedności. Nie oznacza to, że już teraz nie mogą dawać wspólnego świadectwa w różnych kwestiach, w imię Chrystusa⁹

Konieczność pojednania jest szczególnie odczuwana przez młode Kościoły chrześcijańskie, niepokodzone z podziałami, jakie zostały wprowadzone u nich podczas pierwszej ewangelizacji. Mówi o tym amerykański dokument dialogu luterkańsko-reformowanego¹⁰ Czytamy w nim o misyjnej motywacji postępów ekumenizmu i wyjścia Kościoła do całej rodziny narodów, o skutkach odpowiedzialności za podziały narodowe, kulturowe, kościelne w Europie i Ameryce Północnej, spowodowane zbyt dużym utożsamieniem się misji chrześcijan z imperializmem politycznym, o złym doświadczeniu tych wydarzeń przez drugie i trzecie pokolenie młodych Kościołów Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej, dla których podział wyznaniowy jest czymś obcym w ich rodzimym świadectwie i posłudze. Przewyciężenie podziałów z przeszłości jest nieodzowne, jeśli ma się na uwadze światowy zasięg misji. Pozostaje jednak pytanie: czy wykorzystać ewangelickie wyznanie i tradycje Kościołów jedynie dla podtrzymywania dawnych chrześcijańskich form życia i pobożności, czy raczej uczynić z historycznej tradycji, jej różnorodności i świadectwa, punkt oparcia dla misji odrodzonej dzięki wspólnocie Kościołów na poziomie ogólnoswiatowym?¹¹

3. PRZEWYCIĘŻENIE WZAJEMNEGO PROZELITYZMU

Przewyciężenie konfesyjności, a zarazem świadomość pełnienia wspólnej misji powinny prowadzić do przewyciężenia wszelkich form prozelityzmu i zaniechania prowadzenia misji wśród innych chrześcijan. Utożsamienie własnego Kościoła z Kościołem Chrystusowym przez wszystkie wspólnoty chrześcijańskie, nadużywanie zasady *extra ecclesiam salus nulla* – „poza Kościołem nie ma zbawienia”, a ponadto nieuznawanie ważności chrztu oraz nauczania doktrynalnego prowadziło w przeszłości (choć zdarza się jeszcze

⁹ Zob. Wspólna Grupa Robocza Watykan-Genewa. *Drugi oficjalny raport*, 1967. *Jedność a misje. Wspólne świadectwo Kościołów* s. 43.

¹⁰ Zob. [Luterkańsko-Reformowany Komitet Teologiczny w USA]. *La nostra vocazione comune* 1992. W: *Enchiridion Œcumenicum* vol. 4 nr 3691.

¹¹ Tamże nr 3692.

dzisiaj np. w prawosławiu greckim) do traktowania członków innych Kościołów jako nieochrzczonych i do postawy misyjnej wobec nich, podobnie jak w stosunku do pogan.

Takie nastawienie było podyktowane nadzieją na osiągnięcie pełnej jedności poprzez działalność misyjną i na stopniowe włączenie chrześcijan, drogą indywidualnych nawróceń, do własnej wspólnoty. Praktykował to każdy z Kościołów, w przeszłości jak i dzisiaj, w różnych integrystycznych i fanatycznych nurtach, obawiających się, że ruch ekumeniczny zagrażałby chrześcijańskiej tożsamości własnego Kościoła i tradycji.

Integryzm chrześcijański, który odrzuca ekumenizm, jest obecny w każdym z wyznań. Jego właściwością jest obwarowanie się wartościami i obyczajami z przeszłości, bez odróżnienia istoty od tego, co uboczne, drugorzędne i zewnętrzne; wszystko jest tak samo absolutyzowane i uznawane za święte w imię bezkompromisowego i niemal sekciarskiego potwierdzenia własnej tożsamości¹²

Prozelityzm jest zniekształceniem autentycznej misji chrześcijańskiej, ponieważ bardziej zabiega o przeciąganie innych chrześcijan dla własnej wspólnoty, aniżeli realizuje dobrą nowinę o zbawieniu. W swych najbardziej destrukcyjnych formach zwolennicy prozelityzmu stosowali presję psychiczną, ekonomiczną, kulturową i społeczną, aż po oczernianie innych Kościołów, ich duchownych i doktryny. Wszelka misyjna postawa, skierowana do innych chrześcijan, powinna być zarzucona jako nieprowadząca do jedności, a wywołująca podejrzliwość i niechęć między Kościołami. Przypomina o tym *Charta Œcumenica* (2001):

Zobowiązujemy się – rozmawiać z innymi Kościołami o naszych inicjatywach dotyczących ewangelizacji, porozumiewać się, aby przez to uniknąć szkodliwej konkurencji, jak również niebezpieczeństwa nowych podziałów; zobowiązujemy się także – uznać, że każdy człowiek – na mocy wolnej decyzji sumienia – ma prawo wyboru swojej przynależności religijnej i kościelnej. Nikogo nie można nakłaniać do konwersji za pomocą presji moralnej lub bodźców materialnych; tak samo nikomu nie wolno utrudniać konwersji, gdy jest ona wynikiem wolnego wyboru. (II, 2).

Współczesny ruch ekumeniczny dąży bardziej do zbliżenia wszystkich Kościołów chrześcijańskich w celu wzajemnego uznania się za autentyczne Kościoły i do przywrócenia pełnej jedności. Przechodzenie pojedynczych

¹² Zob. Groupe des Dombes. *Pour la conversion des Églises. Identité et changement dans la dynamique de communion*. Paris 1991 nr 13 (s. 24-25).

wiernych do innych Kościołów nie przyniesie korzyści, a stanie się przeszkodą w tym zbliżeniu (tym niemniej ze względu poszanowanie wolności każdego sumienia należy uznać przejście wiernego do innego Kościoła jako owoc jego osobistej drogi duchowej). Przekonanie o wartościach obecnych w innych Kościołach powinno skłonić do zbliżenia z nimi i odkrycia tych wartości we własnej wspólnotcie.

Prozelityzm, szczególnie ten prowadzony wśród chrześcijan, został wyraźnie potępiony przez ruch ekumeniczny, czemu wyraz dała Wspólna Grupa Robocza Kościoła Katolickiego i Światowej Rady Kościołów, wydając dwa dokumenty: *Wspólne świadectwo i prozelityzm* (1971)¹³ oraz *Wspólne świadectwo* (1981)¹⁴

Oskarżenia bizantyjskiego Kościoła prawosławnego wobec Kościoła zachodniego o stosowanie prozelityzmu doprowadziły w dialogu katolicko-prawosławnym do przyjęcia ustaleń, iż: „w poszanowaniu wolności sumienia, w przywracaniu jedności zaprzestanie się prozelityzmu, pod pretekstem zapewnienia zbawienia we własnym Kościele i stosując różnego rodzaju manipulacje. Celem duszpasterstwa wschodniego i łacińskiego Kościoła katolickiego nie będzie prozelityzm wśród prawosławnych i ekspansja kosztem Kościoła prawosławnego, ale odpowiadanie na potrzeby duchowe własnych wiernych” (Balamand – 1993 nr 15, 22, 24)¹⁵

Problem ten dotyczy także m.in. dyskryminowanych Kościołów mniejszościowych w innych częściach świata oraz wzajemnych postaw prozelityzmu i dyskryminacji baptystów i katolików w USA, co może okazać się przeszkodą dla tych, którzy dotąd nie spotkali się z Ewangelią.

4. POSZUKIWANIE JEDNOŚCI NIE ZAGRAŻA AUTENTYCZNEJ MISJI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ

Ruch ekumeniczny zrodził się w środowisku misyjnym i ewangelizującym, a mimo to w pewnych jego kręgach wciąż istnieje nieufność, jakoby miał on sprzyjać postawie relatywistycznej czy osłabiać dzieło ewangelizacji. W odpowiedzi na te zastrzeżenia dokument Wspólnej Grupy Roboczej Kościoła katolickiego i Światowej Rady Kościołów pt. *Wspólne świadectwo*.

¹³ Zob. *Watykan-Genewa. Zbiór dokumentów* s. 125-135.

¹⁴ Tamże s. 179-199.

¹⁵ Zob. tekst dokumentu: W Hryniewicz, *Przeszłość zostawić Bogu. Unia i uniatyzm w perspektywie ekumenicznej*. Opole 1995 s. 135-142.

Dokument studyjny (1981) stwierdza, że wspólne świadectwo jest podstawowym powołaniem Kościoła, odpowiada ekumenicznemu duchowi dzisiejszego Kościoła, wyraża naszą prawdziwą jedność i umacnia naszą służbę Słowu Bożemu, umacniając Kościoły zarówno w głoszeniu Ewangelii, jak i w dążeniu do pełnej jedności¹⁶

Problem relacji działalności misyjnej i dążenia do jedności dochodzi do głosu także w innych dokumentach; w jednym z nich, o charakterze lokalnego porozumienia między dwoma Kościołami narodowymi, jest odwołanie się do badań socjologicznych nad Kościołem, które wykazały, że większe zainteresowanie ekumenizmem, a zwłaszcza przejawami widzialnej jedności, osłabiało zapał misyjny. Wielu ankietowanych chrześcijan wnioskowało, że stojąc przed wyborem między ekumenizmem a ewangelizacją, decydują się często na korzyść tej ostatniej. Mając to na uwadze, należałoby odnowić koncepcję jedności i misji, aby jasno ukazać ich istotę i konieczną współzależność w życiu Kościołów¹⁷

Problem jest jeszcze poważniejszy w relacjach z Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi, które nie należą do Światowej Rady Kościołów, a częstokroć całkowicie odrzucają ruch ekumeniczny, realizując prozelityzm oparty na własnym pojęciu misji. Nie bez wahania temat podjęły Kościoły baptystyczne, a zwłaszcza *Dokument dialogu baptystów z katolikami*, który ukazuje różne znaczenia ewangelizacji. Zgodnie z nimi może być ona rozumiana jako:

a) przepowiadanie ewangeliczne, czyli głoszenie Ewangelii ludziom, którzy nie przynależą do żadnego Kościoła, we własnym środowisku społeczno-kulturowym;

b) działalność misjonarska, zakładająca głoszenie Ewangelii na przecięciu kultur;

c) działalność duszpasterska, polegająca na pogłębianiu Ewangelii wśród samych chrześcijan¹⁸

Dla baptystów nawrócenie jako akt osobistej wiary oraz uznanie Jezusa jako Pana i Zbawiciela skłania osoby do wyznawania wiary poprzez głoszenie Ewangelii, katolicy z kolei akcentują, że wraz z przyjęciem chrztu osoba

¹⁶ Zob. *Watykan-Genewa. Zbiór dokumentów* nr 30 (s. 190); por. także encyklikę Jana Pawła II *Redemptoris missio* nr 50.

¹⁷ Zob. [Dokument dialogu luterkańsko-episkopalnego w USA]. *Le implicazioni del Vangelo. Rapporto* (1988). W: *Enchiridion Œcumenicum* vol. IV nr 2746.

¹⁸ Zob. [Światowy Alians Baptystów – Sekretariat ds. Jedności Chrześcijan]. *Testimoniare Cristo oggi. Rapporto 1988*. W: *Enchiridion Œcumenicum* vol. 3 nr 578.

odradza się w Chrystusie, i podkreślają budowanie wspólnoty chrześcijańskiej przez głoszenie słowa Bożego oraz obecność i posługę kapłana¹⁹

5. WSPÓLNE ŚWIADECTWO W SŁUŻBIE ŚWIATA

Od początków ruchu ekumenicznego współdziałanie Kościołów w dawaniu świadectwa Ewangelii oraz w służbie braciom uważano za najskuteczniejszą formę ukazania już istniejącej jedności i przyspieszenia pełnej jedności, odkrycia darów obecnych w innych wspólnotach chrześcijańskich i okazanie wdzięczności za miłość Bożą rozlaną w sercach wiernych (Rz 5, 5).

Oto jak dokumenty wzywają do dawania wspólnego świadectwa: Dekret o ekumenizmie wzywa, aby chrześcijanie wobec wszystkich narodów wyznali wiarę w Trójcę Świętą i Wcielonego Syna Bożego, a wspólnym wysiłkiem i współpracą dawali świadectwo nadziei, która nie zawodzi (DE 12); inne dokumenty soborowe stwierdzają, że świadectwo takie już jest możliwe dzięki komunii chrześcijan w tym, co stanowi istotę wiary, a jest ono szczególnie pilne w głoszeniu Ewangelii niechrześcijanom (DM 6 i 15), w apostoelskim świadectwie osób świeckich (DA 27) oraz dla wspólnej służby całej rodzinie ludzkiej, by budować pokojowy i sprawiedliwy świat (KDK 92); wspomniany dokument *Wspólne świadectwo* mówi, że świadectwo jest tym, czym jesteśmy przed Bogiem, wyrasta z kontemplacji i staje się nim przez pogłębianie życia duchowego i promowanie ewangelicznego stylu życia (nr 23).

6. WSPÓŁPRACA CHRZEŚCIJAN WSZYSTKICH KOŚCIOŁÓW

Kościół są wezwane dzisiaj do wspólnego świadectwa, zjednoczenia sił i konkretnej współpracy, by zaradzić problemom społecznym, moralnym, etycznym ludzkości. Już Dekret o ekumenizmie Soboru Watykańskiego II żywo zachęcał do takiej współpracy (nr 12).

Do współpracy lokalnej przynagla również Sekretariat do Spraw Jedności Chrześcijan w dokumencie z 22 lutego 1975 r. pt. *Współpraca ekumeniczna na poziomie regionalnym, narodowym i lokalnym*²⁰, a szerzej jeszcze w *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* z 25

¹⁹ Zob. tamże nr 579.

²⁰ Zob. *Enchiridion Œcumenicum* vol. 1 nr 1096-1198.

marca 1993 r., głównie w rozdziale piątym, zatytułowanym „Ekumeniczna współpraca, dialog i wspólne świadectwo”²¹ Wskazuje się w nich możliwości współdziałania w wielu dziedzinach życia, szczególnie zaś w misji i dialogu z innymi religiami poprzez ustanowienie rad kościelnych, komisji do spraw dialogu, tłumaczeniu i rozpowszechnianiu Pisma świętego, wspólnych tekstach liturgicznych, współpracy w katechezie, w nauczaniu teologicznym, we wspólnym wykorzystaniu środków społecznego przekazu, współpracy w sytuacjach zagrożenia, na rzecz zdrowotności, pokoju, sprawiedliwości, niesienia pomocy materialnej, moralnej i psychologicznej, w obronie praw człowieka i całego stworzenia²²

Współpraca ta powinna stanowić zasadę życia wspólnot chrześcijańskich we wszystkim, z wyjątkiem tego, czego wzbrania sumienie (spotkanie „Wiary i Ustroju” w Lund, 1952). Stosowanie powyższej zasady pomnożyłoby okazje do dawania wspólnego świadectwa, pilnego szczególnie w ewangelizacji i wskazywaniu istoty kerygmy apostoelskiej, stawiając ją na porządku dziennym każdego z Kościołów, natomiast odrzucenie kontaktów i współpracy jest odczytywane jako sytuacja nienormalna²³

Wspólnie prowadzona ewangelizacja, na poziomie duchowości, nauki i działania, jest wyrazem przyjęcia prymatu Prawdy zbawczej i istoty przepowiadania o Jezusie Chrystusie Zbawicielu, obecnym i działającym przez swego Ducha, dlatego inicjatywy duszpasterskie i misyjne przygotowują grunt pod wspólne świadectwo²⁴

Zaangażowanie w działania misyjne powinno rozwinąć się w nowe formy wyrazu podczas pierwszej ewangelizacji²⁵ Kierujący Kościołami coraz częściej wydają wspólne deklaracje dotyczące poważnych problemów, przed którymi stoi świat współczesny. Coraz częstsza jest współpraca chrześcijan niosących pomoc emigrantom, ludziom z marginesu czy ofiarom klęsk żywiołowych. Taka współpraca powinna być uwzględniona w duszpasterskich planach Kościołów lokalnych, a konkretne okazje do współpracy niech świadczą o już istniejącym porozumieniu²⁶

²¹ Zob. „Communio” 14:1994 nr 2 s. 3-93.

²² Na identyczne pola współpracy wskazuje *Charta Œcumenica* III, 8.

²³ Zob. *Watykan-Genewa. Wspólne świadectwo i prozelityzm* (1970) nr 1, 3 (s.128).

²⁴ Zob. *Watykan-Genewa. Wspólne świadectwo* (1981) nr 44 (s. 193).

²⁵ Zob. [Międzynarodowa Komisja ds. dialogu katolicko-metodystycznego]. *Rapporto di Dublino* 1976. W: *Enchiridion Œcumenicum* vol. 1 nr 2024.

²⁶ Zob. [Dialog katolicko-reformowany]. *La chiesa: una comprensione comune* (1990). W: *Enchiridion Œcumenicum* vol. 3 nr 2437.

Uczynki miłosierdzia są powinnością misyjną Kościoła w szerokim sensie, a ich wspólnie wypełnianie przez katolików i metodystów przyniosło już dobre skutki²⁷ Podobna współpraca pomaga odczuć przynależność do jednego Kościoła Chrystusowego i wzajemnemu pogłębieniu znajomości i relacji – w drodze ku pełnej jedności.

7. ZAANGAŻOWANIE NA RZECZ INTEGRALNEGO ZBAWIENIA

We wspólnej misji chrześcijan zawiera się również zaangażowanie na rzecz integralnego zbawienia człowieka we wszystkich przejawach jego życia. Zbawienie jest rozumiane w porządku duchowym, o czym wspominają dokumenty dialogu wewnątrzewangelickiego, ale też bardziej „przyziemnym”, dotyczącym zaangażowania współczesnego ruchu ekumenicznego na rzecz sprawiedliwości, pokoju i pojednania, obrony praw człowieka i stworzenia²⁸ Takiej koncepcji integralnego zbawienia nie podzielają Wspólnoty i ruchy ewangelikalne, które podkreślają konieczność osobistej odpowiedzi wiary na usłyszane słowo Boże²⁹

Rozbieżność ta dotyczy przede wszystkim zbawienia eschatologicznego Tradycja katolicka, jak i ewangelikalna inaczej określają środowisko działalności misyjnej; katolicy utrzymują, że miłosierdzie Boże przez łaskę dociera do większej części ludzkości, o ile ta jej nie odrzuci. Chrześcijanie ewangeliczni nie widzą podstaw w Biblii dla takiej koncepcji, która pomniejsza rolę ewangelicznego zapалу Kościoła i są mniejszymi optymistami co do zbawienia tych, którzy nie mają osobistej więzi z Bogiem przez Jezusa Chrystusa³⁰

²⁷ Zob. [Dialog katolicko-metodystyczny]. *La tradizione apostolica. Rapporto di Singapore*. 1991. W: *Enchiridion Œcumenicum* vol. 3 nr 1707.

²⁸ Zob. [Światowy Alians Baptystyczny – Światowa Federacja Luterńska]. *Rapporto di Ginnerva*, 1990. W: *Enchiridion Œcumenicum*. Vol. 3 nr 674.

²⁹ Zob. [Dialog katolicko-ewangelikalny]. *La missione. Rapporto 1977-1984*. W: *Enchiridion Œcumenicum* vol. 3 nr 1086-1087.

³⁰ Tamże nr 1097.

8. WZAJEMNE UBOGACENIE KOŚCIOŁÓW POPRAZ WSPÓLNE ŚWIADECTWO

W dialogu luterkańsko-metodystycznym podkreśla się misyjne powołanie obu Kościołów, możliwość ich charyzmatycznego uzupełniania się i pozytywne wzajemne oddziaływanie. Metodyzm, od swego powstania w XVIII wieku w Anglii, chciał być w Kościele powszechnym ruchem ewangelicznym i misyjnym, wzywając wszystkich do nawrócenia i świętości życia. Luteranizm główny nacisk kładzie na głoszenie Ewangelii w słowie, sakramentach i czynach, dając tym samym znaczący impuls misyjny i ewangeliczny³¹ Luterkańska dbałość o czystość ewangeliczną może np. dopełnić się z realizowaniem ewangelicznego zapału metodystów.

9. EWANGELIZACJA A INKULTURACJA

Wspólnoty chrześcijańskie zaangażowane w ewangelizowanie są w pełni zgodne, że aby realizować katolickość Kościoła, konieczna jest inkulturacja orędzia ewangelicznego wśród wszystkich narodów. Wpisuje się w to również doświadczenie ekumeniczne, które relatywizuje pewne sformułowania doktrynalne, domaga się otwarcia na różnorodność form życia chrześcijańskiego i teologii. Z drugiej strony inkulturacja wzywa Kościół do nieustannej reformy, by odpowiedzieć na nowe potrzeby ludzkości, a także, by w wierności Ewangelii wcielać ją we wszystkie kultury, wypełniając mandat misyjny nadany przez Pana zmartwychwstałego.

Dokumenty ekumeniczne podkreślają, że – zgodnie z najlepszym wzorem „kontekstualizacji” Ewangelii, którym jest Jezus Chrystus, Wcielone Słowo – w działalności ewangelizacyjnej istotne jest zbliżenie się osób, zdolnych do wzajemnego wsłuchiwanie się i do szacunku dla ich własnych tożsamości kulturowej. Treść Ewangelii jest czymś stałym, natomiast formę nauczania, przepowiadania i posługi powinno dostosować się do sytuacji³² Na dosłowne przytoczenie zasługuje tekst z Deklaracji Ekumenicznej Światowej Rady Kościołów pt. *Misja i Ewangelizacja* (1982), który wypowiada się na temat znaczenia inkulturacji Ewangelii (nr 26):

³¹ Zob. [Komisja Światowej Federacji Luterkańskiej i Światowej Rady Metodystycznej]. *La chiesa comunità di grazia* (1984). W: *Enchiridion Œcumenicum* vol. 1. nr 2495.

³² Zob. tamże nr 2507.

Zakorzenie Kościoła w różnych kulturach wymaga pozytywnego odniesienia do inkulturacji Ewangelii. Stare Kościoły, poprzez ścisły związek z kulturą, dowiodły na przestrzeni wieków, jak siła świadectwa wyrosła z zakorzenia się Kościoła na gruncie narodowym. Inkulturacja czerpie swoje źródło oraz inspirację z tajemnicy Wcielenia Słowa Bożego. Słowo stało się Ciałem. Ciało oznacza tu całkiem konkretną ludzką postać, jaką był Jezus Chrystus. Stąd więc, jeżeli przepowiadanie widzi misję w perspektywie głoszonego Słowa, to inkulturacja dostrzega misję w perspektywie ciała lub konkretnego ucieleśnienia, które Słowo przyjmuje w pewnej określonej, indywidualnej wspólnoty, instytucji czy kulturze.

ZAKOŃCZENIE

Mając na uwadze cytowane wyżej dokumenty dialogu, można wysnuć następujące wnioski. Kościoły chrześcijańskie zgadzają się, że:

- jakkolwiek zdefiniuje się pojęcie Kościoła, to zawsze jego istotnym znamieniem jest misja;
- Kościół, który przestał pełnić działalność misyjną, umiera w swoim instytucjonalnym getcie;
- dzięki powtórnemu uświadomieniu sobie powołania misyjnego Kościół spotyka inne Kościoły i wówczas musi stanąć wobec zagadnienia jedności chrześcijan;
- misja Kościoła jest dziełem Ducha Świętego, który prowadzi dzieje do ich wypełnienia, a nas ku pełni Prawdy. Misja nie jest więc działaniem Kościoła w celu poszerzenia swych granic, ale suwerennym działaniem Ducha Świętego, który poprzez słowa i czyny wiernych, także tych bezpośrednio zaangażowanych w misję, oraz swą obecność zapowiadającą nadejście eschatologicznego Królestwa daje świadectwo Jezusowi (J 15, 26) i pełni rolę przewodnika Kościoła, aby ten pełniej rozumiał wolę Bożą (J 16, 12-15)³³

I jeszcze tylko pytanie: czego należy oczekiwać od dialogu ekumenicznego? Można oczekiwać wszystkiego, zakładając, że nie jest to dialog głuchych, w którym jeden stara się mówić głośniej od drugiego, odmawiając wysłuchania tego, co ten drugi chce powiedzieć. Istnieje takie ryzyko. Istnieje też nadzieja, że chrześcijanie wiedzą od początku, jak wiele mają ze sobą wspólnego, gdyż mimo że są podzieleni, pozostają jednak braćmi w Chrystusie.

³³ Zob. [Międzynarodowa Komisja Anglikańsko-Reformowana]. *Il regno di Dio e la nostra unità*. W: *Enchiridion Œcumenicum* vol. 1 nr 2707.

BIBLIOGRAFIA

- Acerbi A.: *Due ecclesie. Ecclesiologia giuridica ed ecclesiologia de comunione nella „Lumen Gentium”* Bologna 1975.
- [Dialog katolicko-ewangelikalny]. *La missione. Rapporto 1977-1984*. W: *Enchiridion Œcumenicum. Documenti del dialogo teologico interconfessionale. Vol. 3: Dialoghi internazionali 1985-1994*. Ed. G. Cereti, J. F. Puglisi. Bologna 1995 nr 1024-1222.
- [Dialog katolicko-reformowany]. *La Chiesa: una comprensione comune, 1990*. W: *Enchiridion Œcumenicum. Documenti del dialogo teologico interconfessionale. Vol. 3: Dialoghi internazionali 1985-1994*. Ed. G. Cereti, J. F. Puglisi. Bologna 1995 nr 2266-2445.
- [Dialog katolicko-metodystyczny]. *La tradizione apostolica. Rapporto di Singapore, 1990*. W: *Enchiridion Œcumenicum. Documenti del dialogo teologico interconfessionale. Vol. 3: Dialoghi internazionali 1985-1994*. Ed. G. Cereti, J. F. Puglisi. Bologna 1995 nr 1658-1761.
- [Dialog: Światowy Alians Baptystów – Światowa Federacja Luterńska]. „Rapporto di Ginevra”, 1990. W: *Enchiridion Œcumenicum. Documenti del dialogo teologico interconfessionale. Vol. 3: Dialoghi internazionali 1985-1994*. Ed. G. Cereti, J. F. Puglisi. Bologna 1995 nr 585-698.
- [Dokument dialogu luteransko-episkopalnego w USA]. *Le implicazioni del Vangelo. Rapporto, 1988*. W: *Enchiridion Œcumenicum. Vol. 4: Dialoghi locali 1988-1994*. Ed. G. Cereti, J. F. Puglisi. Bologna 1996 nr 2629-2788.
- Groupe des Dombes. *Pour la conversion des Églises. Identité et changement dans la dynamique de communion*. Paris 1991.
- [Grupa do Spraw Dialogu luteransko-anglikańskiego w Kanadzie]. *Dichiarazione concordata sull’apostolicità*. W: *Enchiridion Œcumenicum. Vol. 4: Dialoghi locali 1988-1994*. Ed. G. Cereti, J. F. Puglisi. Bologna 1996 nr 171-177.
- Hryniewicz W. *Przeszłość zostawić Bogu. Unia i uniatyzm w perspektywie ekumenicznej*. Opole 1995.
- [Komisja Światowej Federacji Luterńskiej i Światowej Rady Metodystycznej]. *La chiesa comunità di grazia (1984)*. W: *Enchiridion Œcumenicum. Documenti del dialogo teologico interconfessionale. Vol. 1: Dialoghi internazionali 1931-1984*. Ed. G. Cereti, S. J. Voicu. Bologna 1994 nr 2438-2532.
- [Międzynarodowa Komisja Anglikańsko-Reformowana]. *Il regno di Dio e la nostra unità*. W: *Enchiridion Œcumenicum. Vol. 1: Dialoghi internazionali 1931-1984*. Ed. G. Cereti, S. J. Voicu. Bologna 1994 nr 2660-2854.
- Międzynarodowa Komisja Katolicko-luterńska, *Kościół i usprawiedliwienie*. W: *Blížej Wspólnoty. Katolicy i luteranie w dialogu 1965-2000*. Red. K. Karski, S.C. Napiórkowski. Lublin 2003 s. s. 361-481.
- Mucci G.: *La dimensione giuridica della Chiesa nella manualistica preconciare*. W: *Il Concilio venti anni dopo. Le nuove categorie dell’autocomprensione della Chiesa*. Ed. M. Silone. Roma 1984.
- [Światowy Alians Baptystów – Sekretariat ds. Jedności Chrześcijan]. *Testimoniare Cristo oggi. Rapporto, 1988*. W: *Enchiridion Œcumenicum. Vol. 3: Dialoghi internazionali 1985-1994*. Ed. G. Cereti, J. F. Puglisi. Bologna 1995 nr 524-584.

Walf K.: Die katholische Kirche – eine „societas perfecta“? „Theologische Quartalschrift“ 157:1977 s. 107-118.

Wspólna Grupa Robocza Watykan-Genewa. Katolickość i apostołskość. Dokument studyjny (1970). W: Watykan-Genewa. Zbiór dokumentów. 20 lat oficjalnej współpracy Kościoła rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów. Red. K. Karski. Warszawa: „Novum” 1986 s. 136-168.

L' ATTIVITÀ MISSIONARIA DEI CRISTIANI NEI DIALOGHI ECUMENICI

Riassunto

L'articolo esamina i « dialoghi ecumenici » per vedere che posto ha in essi il tema della missione e come viene concretamente svolto. L'insieme di questi documenti ci ricorda che il compito fondamentale della Chiesa resta quello di rendere testimonianza a Dio che si è rivelato nella storia in Gesù Cristo, e non ricercare la propria gloria.

Per tutti i cristiani la missione si fonda sull'invio del Figlio e dello Spirito che opera nell'invio della Chiesa. L'apostolicità della Chiesa radica la comunità cristiana nel passato apostolico e nel futuro del Regno che viene. In vista del Regno, la missione spinge al superamento delle divisioni fra i cristiani, alla testimonianza comune, a alla collaborazione nel servizio dell'umanità sofferente. In particolare i documenti del dialogo ecumenico condannano ogni forma di proselitismo esercitato nei confronti di battezzati che vivono in altre Chiese cristiane. La missione mira alla salvezza integrale dell'uomo, all'interno delle diverse culture. Il dialogo ecumenico offre molte opportunità di azioni congiunte da parte dei cristiani. Forse manca ancora quell'« istinto ecumenico » che spinge a seguire il principio secondo cui ciò che può essere fatto insieme deve essere fatto insieme.

Riassunto da Leonard Górka SVD

Slowa kluczowe: ewangelizacja, misja, prozelityzm, wspólne świadectwo.

Parole chiavi: evangelizzazione, missione, proselitismo, testimonianza comune.

Key words: evangelization, mission, proselytism, common testimony.